UNIVERSITY OF HELSINKI

https://helda.helsinki.fi

Miten kaupungista tulee oma? Kaupunkipääoma ja nuorten eriytyneet suhteet kaupunkitilaan

Tolonen, Tarja; Aapola-Kari, Sinikka; Lahtinen, Jenni; Wrede-Jäntti, Matilda

Vehkalahti, Kaisa; Aapola-Kari, Sinikka; Armila, Päivi

2021-11-04

http://hdl.handle.net/10138/342144

Tolonen, T, Aapola-Kari, S, Lahtinen, J & Wrede-Jäntti, M 2021, Miten kaupungista tulee oma? Kaupunkipääoma ja nuorten eriytyneet suhteet kaupunkitilaan. julkaisussa K Vehkalahti, S Aapola-Kari & P Armila (toim), Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen : Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa., 2, Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja, Nro 235, Nuorisotutkimusseura Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki, Sivut 57-80.

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. https://helda.helsinki.fi
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

Luku 2

Miten kaupungista tulee oma? Kaupunkipääoma ja nuorten eriytyneet suhteet kaupunkitilaan

Tarja Tolonen, Sinikka Aapola-Kari, Jenni Lahtinen & Matilda Wrede-Jäntti

Kaksi kolmasosaa Suomen nuorista asui vuonna 2016 kaupungissa tai kaupunkimaisessa kunnassa (Tilastokeskus 2018), joten useimpien suomalaisnuorten elämänpiiri muotoutuu kaupunkitilassa. Nuorten toiminta kaupungissa kytkeytyy lähihistorian yhteiskunnallisiin kehityskulkuihin. Suomalainen kaupunkikulttuuri on nuorta; kaupungistuminen on laajentunut vasta 1960-luvulta alkaen (ks. esim. Mäenpää ym. 2000). Samaan aikaan on rakennettu (ja purettu) suomalaista hyvinvointivaltiota. Näiden prosessien tuloksena ikäryhmien, sukupuolten, luokkien ja etnisten ryhmien välisiä suhteita on määritelty Suomessa uudelleen. Eri ryhmien väliset suhteet kiteytyvät usein kaupunkitiloissa, ja niihin liittyy neuvotteluja ja jännitteitä: kenellä on oikeus käyttää kaupunkia, millä tavoin, ja kuka saa määritellä kaupungin omakseen? Nuorten asema kaupungissa ja kaupunkimaisilla alueilla on varsinkin aikuisten näkökulmasta katsoen ollut usein kiistanalainen, erityisesti kulutuksen ja vapaa-ajan osalta. (Esim. Saarikangas 2003; Kato 2009; Tani 2011.)

Tässä luvussa tutkimme nuorten suhdetta kaupunkitilaan heidän oman toimintansa kenttänä hyödyntämällä kaupunkipääoman käsitettä. Viittaamme käsitteellä nuorten kerryttämiin, omaan kotikaupunkiinsa liittyviin tietoihin ja taitoihin. Tarkastelemme nuorten elämänpiirejä ja heidän arkista suhdettaan kaupunkitilaan. Kysymme, millaisiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin erotteluihin ja käsityksiin nuorten elämänpiirit perustuvat ja millaisia eriarvoisuuksia ne heijastelevat.

Käsitteellistämme kaupunkitilaa humanistisen maantieteen tapaan kokemuksena ja sosiaalisesti muotoutuvana, neuvoteltavana tilana (Tuan

1977; Tani 2015; Ponto 2017, 11–13). Doreen Massey (1994) käsitteellistää tilaa valtageometriana (*power geometry*). Hän korostaa, ettei millään tilalla ole selkeää, staattista identiteettiä, vaan se muodostuu huokoisesti tilojen ja sosiaalisten suhteiden vuorovaikutuksessa. Yksilöt ja ryhmät asemoituvat verkostoissa ja tiloissa keskenään eri tavoin. (Massey 1994, 121; Lehtonen ym. 2008, 9.) Masseyn käsitys tilasta on relationaalinen, sosiaalisille suhteille perustuva, ja sillä voi olla poliittisia, paikallisia ja globaaleja ulottuvuuksia (ks. Massey 2005). Myös lapsuudentutkimuksessa tilaa ja lapsuutta on pohdittu relationaalisesti tarkastellen lasten oikeutta tilaan ja asemaan tilassa sekä heidän tapojaan merkityksellistää tilaa (Kullman ym. 2012, 10). Kaupunkitutkimuksessa on niin ikään kiinnitetty huomiota tilojen relationaalisuuteen ja kiistanalaisuuteen. Toisaalta on korostettu nuorten näkökulman puuttumista kaupunkisuunnittelusta ja -tutkimuksesta. (Skelton & Gough 2013.) Julkisen kaupunkitilan käyttö voidaan nähdä näin osana kansalaisuuteen liittyvää toimintaa (Gordon 2007), ja sellaisena sillä on tärkeä yhteiskunnallinen merkitys.

Keskitymme analyysissamme nuorten toimintaan julkisissa ja puolijulkisissa kaupunkitiloissa, ja yksityiset tilat jäävät tarkastelumme ulkopuolelle. Osallistumme näin laajahkoon kaupunki- ja nuorisotutkimukselliseen keskusteluun nuorten suhteesta kaupunkitilaan. Esimerkiksi Caitlin Cahill (2000) on tarkastellut nuorten neuvotteluja oman kaupunginosansa tilasta ja sosiaalisista suhteista katulukutaidon käsitteen avulla, jolloin voidaan tunnistaa nuorten katutietoon ja kokemuksiin perustuvia käytäntöjä. Nuorten tilankäyttöä kaupallisissa tiloissa on tutkittu monesta näkökulmasta. Esimerkiksi Yuki Kato (2009) on analysoinut sosiaalista vuorovaikutusta ostoskeskuksessa ruumiillisuuden esittämisen näkökulmasta todeten, että nuorten identiteettityö muokkaa ja myös kyseenalaistaa aikuisten hallitsemaa kaupallista tilaa.

Suomessa nuorten kaupunkitilan käyttöä ovat tutkineet Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen ja Sirpa Tani (2009, 52), jotka puhuvat hengailun maantieteestä eli nuorten sosiaalisesta yhdessäolosta, suunnittelemattomasta oleilusta, jonka kautta tilaa otetaan haltuun. Noora Pyyry (2015) liittää hengailuun myös nuorten haltioitumisen tilan kanssa sekä leikillisyyden ja osallistumisen urbaaniin elämään. Kaupunki olemisen tilana (ks. Thomson & Philo 2004) on yhtäältä kaikkien periaatteellinen oikeus, mutta toisaalta nuorten toimintaan arjen tiloissa liittyy myös valta-

asetelmia, ulossulkemisia ja kontrollia. Kuusisto-Arponen ja Tani (mt.) toteavat, että nuorten 'hengailuun' vaikuttaa sosiaalisten tilojen väljyys tai tiukkuus. Tilat ovat väljiä, kun niitä ei määritä yhdenlainen normisto ja niissä on mahdollista tehdä useanlaista toimintaa, esimerkiksi puistot, ja tiukkoja, kun tilaa sitovat tiukat säännöt, esimerkiksi koululuokat. Usein ostoskeskuksissa käydään kamppailua tilan tiukkuudesta ja väljyydestä, kun neuvotellaan, miten paljon siellä saa kaupallisen käytön lisäksi tehdä muuta, esimerkiksi hengailla. (Ks. Franck & Stevens 2007; Tani 2011.)

Sosiologisessa nuorisotutkimuksessa kaupunkilaisten nuorten yhteisöllisyyttä on perinteisesti lähestytty alakulttuuriteorioiden avulla (ks. esim. Clarke ym. 1986/1976; Lähteenmaa 2000) kysyen, miten nuoret rakentavat merkityksiä suhteessa julkiseen tilaan, katukulttuuriin ja ryhmissä muotoutuviin tyyleihin. Tämän tutkimusperinteen puitteissa on kiinnitetty huomiota nuorten tapaan luoda uudenlaisia, kiistanalaisiakin tiloja kaupunkeihin, esimerkiksi näkyviin graffitikulttuureihin (Komonen 2012; Piispa 2012; van Blerk 2013).

Yhdistämme analyysissamme sosiologista nuorisotutkimusta ja humanistisen maantieteen perinnettä ja tarkastelemme nuorten arkea ja suhteita kaupunkitilaan erilaistuvina pääomina (ks. Bourdieu 1990; Shildrick 2006). Tutkimuksessa kysymme: miten kaupunkitilojen merkitykset muotoutuvat nuorten haastattelupuheessa, millaisia sosiaalisia ja materiaalisia suhteita, mahdollisuuksia ja jännitteitä he näkevät kaupunkitiloissa sekä missä he viihtyvät ja tuntevat olevansa kotonaan?

KAUPUNKIPÄÄOMA

Hyödynnämme analyysissa kehittämäämme kaupunkipääoman käsitettä, jolla tarkoitamme nuorten kerryttämiä tietoja ja taitoja kaupunkitilan käyttämisestä oman toiminnan kenttänä. Käsite juontaa Pierre Bourdieun (1990; 1997/1986) kulttuurisen pääoman käsitteestä, joka kuvastaa henkilön tietoja ja taitoja tietyltä kulttuurin osa-alueelta. Kaupunkipääomaan kietoutuvat kulttuurisen pääoman lisäksi myös nuorten sosiaaliset elämänpiirit (sosiaalinen pääoma) ja materiaaliset suhteet (taloudellinen pääoma). Viittaamme kaupunkipääoman, sosiaalisten elämänpiirien ja materiaalisten suhteiden käsitteillä Bourdieun kulttuurisen, sosiaalisen ja

taloudellisen pääoman käsitteisiin[1] soveltaen niitä metaforisesti, eivätkä analysoimamme nuorten pääomat ole suoraan johdettavissa Bourdieun 'aikuismaailmaa' kuvaavista pääomista (ks. myös Skeggs 1997; 2004; Tolonen 2007).

Tutkimusta nuorten resursseista ja pääomista on tehty runsaasti. Käytettyjä käsitteitä on tarkasteltu kriittisesti ja niille on luotu nuorisotutkimukseen soveltuvia vastineita (ks. esim. Skeggs 1997; Bullen & Kenway 2004; Holland ym. 2007; Tolonen 2007; Korkiamäki 2013). Nuorisotutkimuksen piirissä Sarah Thornton (1995) sekä Katrine Fangen (1999) ovat kehitelleet *alakulttuurisen pääoman* käsitettä, joka viittaa nuorilla tietyn alakulttuurin, kuten jonkin populaarikulttuurisen ilmiön ympärille rakentuneeseen, kiinteän vertaisryhmän sisällä pätevään tietoon ja sen hyödyntämiseen. Tarja Tolonen (2007) on puolestaan muotoillut käsitteen *alakulttuurinen sosiaalinen pääoma*, joka ilmenee sosiaalisissa suhdeverkostoissa ja jonka voima (esimerkiksi kyky kerätä ihmisiä koolle vaikkapa jengitappeluun) rajoittuu tietyn nuorisoryhmän sisälle.

Virginia Morrow (1999, 747) korostaa, että nuoret myös luovat, eivät vain passiivisesti kerrytä pääomaa. Elisabeth Bullen ja Jane Kenway (2004) puolestaan esittävät, että nuorten kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman lisäksi on tärkeää analysoida heidän suhdettaan rakenteisiin ja materiaan. Ani Wierenga (2008, 127) on käyttänyt *käytännöllisen resurssin* käsitettä, jolla hän viittaa ihmisten asumiseen, kulkemiseen ja taloudellisiin resursseihin heidän elinympäristöissään. *Tapojen resurssilla* hän puolestaan tarkoittaa lähiympäristöstä välittynyttä ruumiillista ja kulttuurista tapaisuutta ja kerrontatapoja.

Sosiaalisen ja tilallisen ulottuvuutensa lisäksi (kaupunki)elämän materiaalisuus on punottu analyysiimme kahdesta näkökulmasta. Yhtäältä käytämme bourdieulaista pääoman käsitettä ja pohdimme taloudellisten resurssien kytköstä kaupunkitietouden kasvattamiseen. Toisaalta

1 Bourdieun teksteissä taloudellinen pääoma viittaa varallisuuteen ja taloudelliseen tilanteeseen. Kulttuurinen pääoma voi ilmetä ruumiillisuuden kautta, suhteessa tavaramaailmaan tai (koulutus)instituutioihin. Sosiaalinen pääoma sisältää yksilön käytettävissä olevat potentiaaliset ja aktuaaliset sosiaaliset suhteet. Pääoman eri lajit legitimoituvat merkittäviksi symbolisen pääoman kautta, joka kietoutuu yhteiskunnalliseen valtaan. Pääoman lajit tulevat pääomiksi, jos ne pystyy muuttamaan taloudelliseksi pääomaksi (Ks. Bourdieu 1997/1986; Siisiäinen 2003.)

viittaamme kaupunkiin monimuotoisena materiana, joka tapahtuu nuorille ja jonka eri pinnoilla he liikkuvat ja oleilevat. He tuntevat, kokevat, haistavat ja syövät kaupunkitilassa. Tässä yhteydessä viittaamme Elina Pajun (2013) päiväkotitutkimukseen, jossa osoitetaan muun muassa Bruno Latouriin viitaten (1999) esineiden eli materiaalisten puitteiden vaikuttavan tapahtumiin ja ohjaavan toiminnan kulkua. Näemme, että nuorten ruumiillisuus esitetään julkisessa kaupunkitilassa ja suhteessa siihen, ja toisaalta kaupunkitilan fyysinen luonne sosiaalisine sääntöineen ohjaa nuorten hengailua ja ruumiillisuuden esittämistä kaupunkitilassa (ks. myös Kato 2009; Tani 2011; Tolonen 2017).

Kuvaamme kaupunkipääoman käsitteellä nuorten erilaisia suhteita ja kykyjä ”lukea” kaupunkia, liikkua siellä ja tehdä siitä omansa. Tuomme esiin, miten nuoret kerryttävät kaupunkipääomaansa sosiaalisten ja materiaalisten resurssiensa puitteissa ja miten erilaisissa ryhmissä luodut pääomat voivat vaihdella merkittävästi. Analysoimme kaupunkipääomaa tarkastelemalla nuorten sosiaalisia elämänpiirejä, liikkumista ja kaupunkitilan haltuunottoa, mutta myös heidän käymiään sosiaalisia neuvotteluja ja kohtaamiaan ongelmia, kontrollia ja häirintää.

TUTKIMUKSEN TAUSTA, AINEISTO JA MENETELMÄ

Tutkimusaineistomme koostuu ryhmähaastatteluista, jotka tehtiin Nuoret ajassa -tutkimushankkeessa peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten kanssa kolmella paikkakunnalla vuosina 2015–16. Tuotimme aineistoa yhdessä nuorten kanssa karttatyöpajoissa[2] koulupäivän aikana. Nuoret merkitsivät karttoihin vaihtelevasti tutkijoiden ehdottamia paikkoja: kivat ja ikävät tilat, tutut ja tärkeät tilat sekä vierailukohteet ja matkat Suomessa ja ul-

2 Karttatyöpaja on osallistava laadullinen tutkimusmenetelmä (ks. mm. Pyyry 2015), joka perustuu näkemykselle nuorista aktiivisina toimijoina. Tavoitteena on tasoittaa valtasuhteita tutkijan ja tutkittavien välillä ja tuottaa näin monipuolista vuorovaikutusta (ks. myös Ruusuvuori & Tiittula 2005). Karttatyöskentelyä on käytetty hieman eri muodoissa mm. kaupunkisuunnittelun osallisuushankkeissa (Dennis 2006) ja tutkittaessa lasten ja nuorten käsityksiä kaupungista (Morrow 2001; Stenvall ym. 2015; ks. myös kuvien käytöstä Tani 2011; kuvien ja GPS:n käytöstä Ponto 2017). Karttatyöskentelyssä käytimme aluksi paperisia, myöhemmin sähköistä karttasovellusta tablettitietokoneilla.

komailla. Ryhmähaastattelutilanteissa nuoret toivat esiin omia teemojaan ja kollektiivista ymmärrystään jututtaen näin myös toisiaan (Sulkunen 1990). Haastatteluissa käsiteltiin pääosin nuorten suhdetta omaan asuinalueeseen ja paikkakuntaan, ja he kertoivat paikkoihin liittyviä muistojaan ja näkemyksiään. Interaktiivinen työskentely karttojen parissa edesauttoi luontevaa keskustelua niin nuorten kesken kuin myös tutkijoiden ja nuorten välillä, ja nuoret esiintyivät oman alueensa asiantuntijoina (vrt. Pyyry 2012). Tässä luvussa emme kuitenkaan käsittele karttamerkintöjä[3], vaan karttoja käytetään tässä haastattelujen virikemateriaalina (ks. myös Valtonen 2005, 237; Tani 2011; Pyyry 2012). Keskustelut on äänitetty ja litteroitu. Nuoret olivat tietoisia tutkimushankkeesta, nauhoittamisesta ja haastattelujen tarkoituksesta.

Olimme kiinnostuneita erilaisten nuorten kokemusten kirjosta. Tuotimme aineistoa kolmella keskenään erilaisella paikkakunnalla, neljässä eri koulussa. Kouluista kaksi oli suomenkielisiä ja kaksi ruotsinkielisiä. Suomen- tai ruotsinkielisiä haastatteluja tehtiin yhteensä 32, ja niihin osallistui 74 nuorta ja yhdeksän vetäjää[4]. Nuorista valtaosa oli suomenkielisiä, noin kolmasosa ruotsinkielisiä ja muutamat nuoret puhuivat lisäksi äidinkielenään muita kieliä, muun muassa englantia, Välimeren alueen kieliä sekä afrikkalaisia kieliä.

Teimme tutkimusta kahdessa pääkaupunkiseudun peruskoulussa. Suomenkielinen koulu sijaitsee sosioekonomisesti ja etnisesti vaihtelevassa kaupunginosassa. Oppilaat tulevat kouluun pääsääntöisesti lähialueelta. Alueella sijaitsee useita palveluja ja oppilaitoksia, ja siellä on hyvät liikenneyhteydet ja työpaikkatarjontaa. Alle 18-vuotiaita nuoria alueen asukkaista on noin 10 prosenttia, ja vieraskielisten osuus väestöstä on noin viidennes. (Helsinki alueittain 2016). Pääkaupunkiseudun ruotsinkielinen tutkimuskoulu sijaitsee sosioekonomisesti monimuotoisella alueella, mutta kouluun tullaan pitkienkin matkojen takaa ja oppilaiden asumisalueet vaihtelevat. Osa ruotsinkielisen koulun haastateltavista on

3 Emme esitä karttakollaaseja tässä, koska se saattaisi vaarantaa nuorten anonymiteetin.

4 Karttapajoja ja niihin liittyviä haastatteluja ovat Sinikka Aapola-Karin, Tarja Tolosen ja Matilda Wrede-Jäntin lisäksi olleet toteuttamassa tutkijat Tomi Kiilakoski ja Antti Kivijärvi, ja osassa Helsingissä toteutetuissa karttapajoissa mukana olivat myös tutkija Noora Hästbacka Nuorisotutkimusverkostosta sekä Helsingin kaupungin nuorisotoimen työntekijät Anna Anttila, Jenni Kiviniemi ja Sanni Laine.

kaksikielisten perheiden lapsia, mutta he identifioituivat ruotsinkielisiksi.

Pohjois-Suomen kaupunkeja tutkimuksessamme edustaa Oulun alue, jolla asuu yhteensä noin 200 000 asukasta. Tutkimuskoulumme sijaitsee suurehkossa pääsääntöisesti vuokrataloista koostuvassa lähiössä, jonka asukaspohja on sosiaalisesti ja etnisesti monipuolinen. Alle 18-vuotiaiden osuus alueella on noin 11 prosenttia väestöstä. Asuinalueen palvelutarjonta on melko rajoittunutta, mutta siellä sijaitsee toisen asteen oppilaitos.

Toinen ruotsinkielinen tutkimuskoulumme sijaitsee Etelä-Suomen kaksikielisellä hyvinvoivalla rannikkoalueella, 15 000 asukkaan pikkukaupungissa lähellä suurta kaupunkikeskusta. Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä on noin 16 prosenttia. Kaupungissa on rauhallinen pieni keskusta kauppoineen ja muine palveluineen sisältäen vapaa-ajan palvelut ja toisen asteen oppilaitokset. Kaupunkia ympäröivät laajahko haja-asutusalue ja saaristo, ja sen julkiset liikenneyhteydet ovat heikot. Koulun oppilaista monet saapuvat kouluun koulukuljetuksilla. Osa haastattelemistamme nuorista tulee kaksikielisistä perheistä, mutta he identifioituivat ruotsinkielisiksi.

Analyysissämme erityisenä kiinnostuksen kohteena olivat nuorten arjen reitit, vapaa-ajan vietto, sosiaaliset suhteet ja materiaaliset ulottuvuudet, kuten rakennettu ympäristö, luontokohteet, ruoka ja kulutustuotteet. Kokosimme keskeisimmistä teemoista paikkakuntakohtaiset raportit. Tämän jälkeen vertailimme, luokittelimme ja reflektoimme niitä kirjoittajaryhmässä kollektiivisesti (vrt. Gordon ym. 2006). Analyysimenetelmänä käytimme ensinnäkin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jossa aineisto tiivistetään ja jäsennetään uudestaan tulosten muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2002; Eskola & Suoranta 2005). Analyyttisiksi teemoiksemme valikoituivat kaupunkipääoman muotoutumista ja kaupungin kodiksi tuntemista tukevat ja häiritsevät asiat. Analysoimme sosiaalisten elämänpiirien, liikkeen, harrastusten ja toisaalta aikuiskontrollin ja yleisen häirinnän näkymistä nuorten kaupunkisuhteissa eri tavoin, samoin kuin nuorten taloudellisia ja sosiaalisia resursseja sekä kaupunkia materiaalisena ilmiönä (kadut, rakennetut tilat, luonto, sää, esineet, ruoka). Tietomme tutkimukseen osallistuneiden nuorten perheiden varallisuudesta perustuvat nuorten haastatteluihin, joissa nuoret kertoivat perheistään ja asumisestaan, vanhempiensa ammateista sekä harrastuksistaan, matkustamisestaan ja muista kulutustottumuksistaan. Lisäksi keräsimme vertailevaa taustatietoa eri asuinalueista (ks. edellä).

Toisena analyysimenetelmänä käytimme tarina-analyysiä: kiinnitimme huomioita nuorten toisilleen kertomiin tarinoihin ja kommentteihin haastattelujen aikana. Pohdimme nuorten suhdetta kaupunkitilaan eri näkökulmista kysyen, miten he puhuivat erilaisista paikoista ja millaisia tekijöitä heidän merkityksenantoihinsa kytkeytyi sekä kenelle ja missä tarkoituksessa tarinoita kerrottiin (Plummer 1995; Hyvärinen 2014).

SOSIAALISET ELÄMÄNPIIRIT

Tutkimukseemme osallistuneiden nuorten tarinoissa ja kommenteissa kaupunki avautui monista eri näkökulmista käsin. Nuorilla oli kaupungissa omat sosiaaliset elämänpiirinsä: heillä oli vaihtelevia arjen reittejä ja sosiaalisia verkostoja, jotka toistuivat samankaltaisina, mutta muuttuivat esimerkiksi kouluvaihdosten, muuttojen tai uusien ystävyyksien ja harrastusten myötä. Sosiaaliset suhteet olivat nuorille tärkeitä, sillä niiden piirissä koettiin merkittäviä hetkiä ja harjoitettiin keskeisiä elämään liittyviä taitoja (ks. myös Aaltonen ym. 2011). Ystävyys- ja perhesuhteet vaikuttivat myös nuorten kaupunkisuhteeseen, ja heidän elämänpiiriensä laajuudessa ja sisällöissä oli suuria eroja. Nuorten mahdollisuudet liikkua kaupungissa ja heidän kykynsä, tietonsa ja halunsa käyttää kaupunkitilaa vaihtelivat. Kaupunkitilan käyttö limittyi vahvasti nuorten sosiaaliseen elämään ja elämänpiireihin, ja kaupunkipääoma välittyi ja vahvistui niiden vuorovaikutuksessa (ks. myös Shildrick 2006; Tolonen 2010; 2017; Aaltonen ym. 2011; Kivijärvi 2015). Lisäksi materiaaliset tilat antoivat kehyksen nuorten välisille kohtaamisille, jolloin materiaalinen ja sosiaalinen pääoma yhdessä muovasivat nuorten kaupunkitilan käyttöä (ks. Kato 2009).

Kaupunkipääoman rakentuminen alkoi nuoren oman lähialueen tuntemisesta. Oma kaupunginosa näyttäytyi nuorille tuttuna, tärkeänä ja turvallisena (vrt. Cahill 2000). Suurten kaupunkien nuorille jo lapsuudesta tutut kerrostalojen pihat muodostivat turvallisen tilan ja edustivat nuorille omaa sosiaalista yhteisöä[5]:

5 Kaikkien nuorten nimet on muutettu. Lainauksia on osin editoitu kirjakielelle luettavuuden parantamiseksi.

> Sumaya: Mä asun kerrostalossa, siellä asuu paljon lapsia, esim mun luokalta asuu siellä mun pihalla sekä toisella pihalla, ne on tosi lähekkäin ja tällai, niin mun mielestä se on tosi kiva paikka ja siel on paljon lapsia ja sit siel voi saada nopeesti kavereita ja tällai että joo, pidän siitä.
> (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Monet haastatteluihin osallistuneista nuorista olivat asuneet samalla asuinalueella koko ikänsä. Omien kotipihojen lisäksi lapsuuden päiväkotien ja koulujen pihat, nuorisotalot, urheilukentät ja tyhjät parkkipaikat olivat heille tuttuja kokoontumispaikkoja ja sosiaalisten suhteiden näyttämöitä (ks. myös Robinson 2009). Tilat, materiaalisuus ja tunnesiteet kietoutuivat yhteen nuorten puhuessa rakennetuista materiaalisista tiloista, parkkipaikoista ja lähiseudun luonnosta tai viheralueista. Tässä yhteenkietoutumisessa vahvistuu Kim Kullmanin (2012) tulkinta, jonka mukaan lapset luovat koulumatkoillaan yhteisöllisiä suhteita kaupunkitilaan, jolloin he ikään kuin ystävystyvät kaupungin kanssa osoittaen kiintymystä ympäristöään kohtaan (ks. myös Ponto 2017). Nuoret puhuivat erityisesti lähiurheilukentistä vahvojen yhteisöllisten tunteiden kautta; niille kokoonnuttiin tutustumaan ja oleilemaan.

> Amira: Ym, aina kesällä kaikki kokoontuu sinne.
> Sumaya: Niin kokoontuu ja tällai, ku mä meen ikkunast sit mä nään sinne [nimi] kenttään asti niin sit mä oon kotona, vitsi tääl on tylsää, sit mä katon sinne, sit siel on joku mun kaveri, sit mä lähen sinne, sit me vaan leikitään siellä ja tällai.
> Amira: Joo, et siel aina kaikki kokoontuu sinne ja sit kesällä on tosi paljon talvella…
> Haastattelija: Okei, onks se niinku kaikki lähiseudun lapset niinku öö, myös niinku erilaiset, eri maista tulleet vai onks siel ihan niinku kaikki siitä vai onks sil väliä?
> Amira: Siel on kaikki, siis eri maista...,
> Haastattelija: Paikallisii?
> Amira: Joo tosi paljon paikallisii, et ei paljon niinku ulkoo [muilta alueilta tulleita].
> (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Tietämykseen julkisista urheilu- ja oleilupaikoista liittyi tunne paikallisesta yhteisöllisyydestä ja kuulumisesta. Paikallisissa nuorten tiloissa alueen sisäiset sosiaaliset suhteet lujittuivat, ja niille oli ominaista, että eri-ikäiset ja eri taustoista tulevat pojat ja tytöt tapasivat toisiaan. Oma asuinalue nähtiin erityisenä ja sitä haluttiin myös puolustaa ulkopuolisten antamia

leimoja vastaan (Back 1996, 49; Kivijärvi 2015, 86–87). Nuorten suosimat paikalliset tilat olivat usein väljiä, puolijulkisia tiloja (Tani 2015). Niihin oli mahdollista kokoontua vailla aikuiskontrollia; kaikki tunsivat toisensa ja paikallisen kaupunkipääoman muotoutuminen oli helppoa yhteisen toiminnan kautta. Nuoret pitivät yhdistävää sosiaalisuutta kaupunginosien sisällä tärkeänä. Sosiaaliset elämänpiirit olivatkin usein asuinalueen mukaan jakautuneita (ks. myös Lindbäck & Sernhede 2013).

> Haastattelija: [...] paljonko tässä on sellasta nuorten välistä yhteismeininkiä, siis sellasten jotka asuu [omassa kaupunginosassa] ja sellasten jotka asuu [viereisessä kaupunginosassa]?
> Juho: No ei ollenkaan.
> Haastattelija: Niin et ne on niinku selkeesti eri alueita.
> Juho: Selkeesti, on ihan selkeesti eri alueita.
> (Oulu, lähiökoulu)

Joskus nuorten elämänpiirit kuitenkin laajenivat ja kaupunkituntemus lisääntyi, kun he (tietoisesti) lähtivät liikkeelle omalta asuinalueelta liikkuen jouhevasti eri alueilla uusia kaverisuhteita etsien ja löytäen. He saivat tietoa muiden kaupunginosien oleskelupaikoista ja palveluista, tutustuivat uusiin ihmisiin ja pystyivät vertailemaan eri alueita ja niiden palveluja.

> Vera: [...] mä veän [toiminta]kerhoa [toisessa kaupunginosassa] ja sitten tota, ku mä käyn isostapaamisissa [rippikouluun liittyen], niin se on [oman kaupunginosan] ulkopuolella. Mä nään mun kavereita ulkopuolella. Mä pyrin saamaan kavereita muualta ku [omasta kaupunginosasta].
> (Oulu, lähiökoulu)

Kuten aiemmissakin tutkimuksissa on havaittu (mm. Kuusisto-Arponen & Tani 2009; Tolonen 2010), nuoret lähtevät useimmiten uuteen kaupunginosaan, julkisiin tiloihin ja keskustaan mieluiten yhdessä kavereiden kanssa, mikä tuo turvaa. Myös tässä tutkimuksessa nuorten sosiaalinen elämänpiiri koostui 'samankaltaisiksi' koetuista ihmisistä, joiden kanssa vietettiin aikaa luoden ja vahvistaen oman vertaisryhmän kaupunkipääomaa. Nuoret viittasivat moniin ystäviä yhdistäviin asioihin, kuten äidinkieleen, uskontoon, harrastuksiin ja tyyliin. Jotkut heistä mainitsivat myös erottavia seikkoja, kuten eroja päihteidenkäytössä tai musiikkityyleihin

perustuvia alakulttuureja (ks. myös Aaltonen ym. 2011). Tässä mielessä kaupunkipääoma voi olla myös tiettyyn ryhmään liittyvää alakulttuurista pääomaa (vrt. Thornton 1995; Fangen 1999). Lisäksi nuorilla oli tietynlaista yleistä kaupunkipääomaa eli käytännön tietoa siitä, missä heidän kaltaisensa nuoret voivat liikkua: he tunnistivat eri alueilla vaikuttavien sosiaalisten ryhmien rajat, jolloin heillä oli myös sosiaalista alakulttuurista pääomaa (ks. Tolonen 2007).

> Haastattelija: Tota, minkälaisia kaveriporukoita teillä on? Onko joku tietty porukka jonka kanssa...
> Sami: Aika paljon urheilijoita ja sit on aika paljon semmosia elämänkoululaisia.
> Haastattelija: Joo, onks ne samaa sakkia vai eri porukat?
> Sami: Eri sakkia, eri porukkaa. […] Elämänkoululaisia [...] tuolla noin [omassa kaupunginosassa] ja keskustassakin löytyy aika paljon.
> (Oulu, lähiökoulu)

Lähialueiden tuntemus ja yhteisöön kuuluminen oli perustavanlaatuista kaupunkipääomaa, jota oli yleensä kaikilla samalla alueella pidempään asuneilla nuorilla. Oman alueen tuntemus ja nuorten luovuus näkyivät nuorten puhuessa rakennetun kaupunkiympäristön mahdollisuuksista erityisesti kylmän sään aikaan. Nuoret tiesivät esimerkiksi, missä paikallisessa pizzeriassa sai istua sisätiloissa, jos osasi käyttäytyä oikealla tavalla. (Ks. myös Kato 2009; Tani 2011.)

Myös pääkaupunkiseudulla eri etnisiin ryhmiin kuuluvat nuoret kertoivat tapaavansa ystäviään tietyissä kahviloissa. He saattoivat tulla niihin kaukaakin vahvistamaan sosiaalisia suhteitaan ja tutustuivat samalla eri kaupunginosiin kartuttaen kaupunkituntemustaan eli kulttuurista kaupunkipääomaansa. Esimerkiksi ruotsinkieliset nuoret tapasivat ystäviään tietyissä kahviloissa Helsingin keskustassa. Heidän erityiseen kaupunkipääomaansa kuului tietämys siitä, mistä voi löytää muita ruotsia puhuvia nuoria ja siten vahvistaa omaa kieli-identiteettiään, kuulumistaan ja sosiaalisia verkostoja (ks. myös Shildrick 2006; Robinson 2009).

> Nora: Jojo. Nå, om man nu skulle vilja träffa ungdomar sådär allmänt, så skulle man ju kunna fara till typ just [namn på stadsdel] eller [namn på köpcentrum] eller. Men om man skulle vilja träffa just finlandssvenskar, så då ska man säkert fara; va skulle där [finnas] i stan? Vid något café liksom, i centrum […].

> Selma: Ja, och jag skulle just säga, eller där är just på [ett café]. Så när man far dit, så hör man nästan alltid finlandssvenska.[6]
> (Helsinki, ruotsinkielinen koulu)

Ystävien lisäksi nuorten elämänpiirit muotoutuivat suhteessa perheeseen ja sukulaisiin. Moni kertoi liikkuvansa vapaa-ajallaan perheen kanssa vierailuilla, ostoksilla ja kävelyillä, mikä lisäsi heidän kaupunkituntemustaan. Osalla nuorista oli vanhempien eron jälkeen kaksi kotia, ja liikkuminen niiden välillä oli heille arkea. Nuoret saattoivat myös kyläillä itsenäisesti sukulaisten tai vanhempien sisarusten luona, mikä avarsi heidän elämänpiiriään ja toi lisää kaupunkituntemusta sekä mahdollisuuden tutustua eri kaupunginosiin ja niiden tarjoamiin sosiaalisiin verkostoihin.

> Nacima: [Kaupunginosa], mun kaveri asuu siellä. Mä kävin viime viikolla ja sitte [toinen kaupunginosa], mun toinen kaveri asuu siellä ja mä käyn siel täl viikolla huomenna ja sitte mun sisko asuu täällä [...] sinne pääsee tol junalla [...] Ja sit autolla, ku mun serkul on auto, ni sit se vie mua sinne.
> (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Eräs helsinkiläinen poika puolestaan kertoi kesänvietostaan isovanhempien kanssa lähisaaristossa ja oman kaupunkitilan laajentumisesta merelliseen kaupunkiluontoon:

> Markus: Mä oon ollu, mitä, kymmenen vuotta saares, sitä ei näy, se on tässä jossain [etsii paikkaa kartalta] ... meil on teltta siel joka vuos. ... Se on kiva paikka. … Ja mun ukil on vene, me mennää sillä.
> (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Nuorille tärkeät sosiaaliset elämänpiirit muodostuivat ystävien lisäksi naapureista ja sukulaisista, jotka tukivat nuoria ja opettivat heille 'oikeanlaista' ja turvallista kaupunkitilan käyttöä. Samalla luotiin nuorille tärkeä alusta kohdata kaupunkitila omana tilana. Toisaalta juuri perheiden tarjoamien

6 Kaksi helsinkiläistyttöä kertoo, että jos he haluavat yleisesti ottaen tavata muita nuoria, he voivat liikkua tietyssä kaupunginosassa tai ostoskeskuksessa, mutta jos he haluavat kuulla ruotsia, niin menevät tiettyyn kahvilaan kaupungin keskustassa.

elämänpiirien eriytyminen voi lisätä eriarvoistumista nuorten kaupunkipääoman kannalta. Nuorten kertoman mukaan perheiden käytännöt vaihtelivat suuresti, ja osa perheistä pystyi tarjoamaan lapsilleen muita huomattavasti monipuolisempia kaupunkikokemuksia ja tietoa erilaisista toimintamahdollisuuksista, palveluista ja -tiloista sekä mahdollisuuksia kuljetuksiin siellä, missä ei ollut julkista liikennettä.

TOIMINTA, LIIKE JA KAUPUNKIIN KIINNITTYMINEN

Nuoret asuvat, elävät ja liikkuvat kaupunkitilassa, joka liittyy erityisellä ja moniulotteisella tavalla heidän toimintaansa (Skelton & Gough 2013, 457). Liikkuminen on osa nuorten maailmaan kiinnittymisen prosessia (Skelton 2013, 470). Tässä analyysissa kuvaamme nuorten liikkumista paitsi liikkeenä, myös kaupunkiin kiinnittymisenä, jonka avulla kertyy tietoja ja taitoja ja kuulumisen tunnetta eli kaupunkipääomaa. Lisäksi liike tuo esiin kaupunkisuhteen sosiaalisia, materiaalisia ja emotionaalisia elementtejä (ks. Kullman 2012; Paju 2013; myös Shildrick 2006).

Edellä kuvatun ystävien ja sukulaisten tapaamisen lisäksi monenlainen toiminta ja harrastaminen sai nuoret liikkumaan ja kerryttämään kaupunkipääomaansa. Kuten aiemminkin on havaittu (esim. Myllyniemi 2009; Määttä & Tolonen 2011; Berg 2012), nuorten harrastamisessa ja toiminnassa on suuria eroja. Varsinkin tavoitteellisesti ja ohjatusti harrastavien nuorten sosiaalinen ja tilallinen elämänpiiri saattoi olla laaja, ja heidän kaupunkipääomansa vahvistui harrastusten myötä. Nämä nuoret olivat tottuneet liikkumaan harjoituksiin, peleihin tai esityksiin, ei vain omalle harrastuspaikalleen vaan ympäri kaupunkia ja muille paikkakunnille. Heille oli kertynyt runsaasti tietämystä niin julkisen liikenteen reiteistä kuin harrastuspaikoista, ja useat asuinalueet ja paikkakunnat tulivat heille tutuiksi. Liikkuminen kuului arkeen, ja asenne liikkumiseen ja kuulumiseen oli avoin. Eräs tutkimukseen pääkaupunkiseudulla osallistuneista pojista kuvasikin urheiluseuransa kotikenttää ja pukutiloja 'toiseksi kodikseen', jossa hän vietti paljon aikaa myös varsinaisten harjoitusten ulkopuolella.

Myös vähemmän päämäärätietoisesti harrastavat nuoret osasivat käyttää kaupunkia omaan toimintaansa. Esimerkiksi eräiden maahan-

muuttajataustaisten tyttöjen sosiaalinen elämänpiiri koostui laajennetun perheen lisäksi ystävistä, jotka kokoontuivat useimmiten paikallisessa kirjastossa tai ostoskeskuksessa (vrt. Isotalo 2015). Tytöt tapasivat toisiaan myös nuorisotyön piirissä sekä rennon liikunnan merkeissä liikkuen kaupunkitilassa harrastuksiinsa. Heillä oli erityistä tietoa myös juuri heille sopivista harrastusmahdollisuuksista.

> Jamiila: Me mennään kaikki yhessä, nähään [kaupunginosa], mut ku [nimi] asuu siel vieressä niin lähellä uimahallii niin me mennään, sit [nimi] tulee vaan bussilla sieltä.
> Haastattelija: Tota mitä te yleensä sit teette uimahallissa?
> Jamiila: No aluks meil on kylmä tietenkin siel, sit me mennään ensin sinne ja sit me alettiin heti vitsailee, me yleensä tehään niin, ja sit me aletaan uida, sit loppuaika me taas pelleillään ja vitsaillaan […] [Käydään uimassa] usein maanantaisin, sillon on naisten vuoro.
> (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Monet nuorista olivat mukana eri uskonnollisten yhteisöjen toiminnassa, jotka tarjosivat omat sosiaaliset piirinsä ja tukea koulutyöhön. Jotkut nuorista kävivät esimerkiksi moskeijan yhteydessä olevassa läksykerhossa, ja toiset olivat mukana evankelisluterilaisen seurakunnan isostoiminnassa. Molemmat edellyttivät nuorilta aktiivista sosiaalisuutta ja liikkumista kaupunkitilassa, mikä osaltaan kerrytti heidän kaupunkipääomaansa.

Osalle haastattelemistamme nuorista kaupunkielämä oli jatkuvaa liikettä, matkustamista ei-minnekään (vrt. Skelton 2013, 476). He seikkailivat eri kaupunginosiin tutkimusretkille, ja osa heistä pyrki matkustamaan 'pummilla'. Alla siteeratut nuoret kuvasivat poikittaislinjojen busseja 'ilmaisiksi', koska niissä ei tarvitse näyttää matkalippua kuljettajalle. Näin he paljastivat, että heillä on kaupunkipääomaa, joka konkretisoitui erityisenä tietona ja luovuutena kaupungin joukkoliikenteen mahdollisuuksien hyödyntämisessä.

> Rani: Ne on ilmaset, nää ruuhkalinjat on tosi hyvii. Sen takii, ettei tarvii ostaa seutulippuu. Se on kallis. […] dösäs[7] sä et voi jäädä [kiinni], jos sä istut dösässä ja sä katot ulos ja sä näät, et pysäkil on tarkastajat, sä vaa painat stoppii ja ootat

7 Dösä tarkoittaa Helsingin slangissa bussia.

> seuraavaa dösää, joka tulee viiden minuutin päästä. Se on turvallista. Junas pitää ehkä vähän olla sillee hereil. Meil on metodit kaikkeen, jos ne [tarkastajat] yllättäis. (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Joidenkin nuorten tavoitteena oli puolestaan löytää edullisia harrastusmahdollisuuksia esimerkiksi pallotteluun tai salitreeneihin, mikä vaati heiltä omanlaistaan kaupunkipääomaa: tietoa edullisista palveluista, aikatauluista ja kuten edellä, kulkemisvaihtoehdoista. Näille nuorille kaupunkitila tuntui tarjoavan paljon mahdollisuuksia taloudellisten resurssien mahdollisesta niukkuudesta huolimatta. Usein näissä tapauksissa kyse oli nuorista miehistä. Paljon liikkuvat nuoret ottivat helpon oloisesti kaupunkitilaa haltuun liikkumalla julkisessa tilassa toteuttaen itseään ja tutustuen kaupunkiin: liikkeen avulla kaupunkiin kuulumisen alue laajentui.

> Anton: Me käydään joskus pelaa siel [uimahallissa] pingistä.
> Yusuf: Ja se on ilmanen se pingis, pitää ottaa vaan omat mailat mukaan.
> (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Materiaalinen, rakennettu kaupunki ja vaivattoman liikkumisen mahdollistava julkinen liikenne tarjosivat oivat puitteet myös tietyille alakulttuurisille harrastuslajeille, kuten skeittaukselle (ks. Rannikko 2018). Skeittauksessa kaupunkitilaa käytetään luovasti (Harinen 2010), ja nuoret tiesivät juna- ja metroasemien seutujen olevan siihen sopivia tiloja. Tämä julkisten tilojen omaksi tekeminen teki yhtäältä kaupunkia tutuksi ja toisaalta kerrytti harrastukseen ja sen sosiaaliseen ryhmään kiinnittyvää alakulttuurista kaupunkipääomaa (vrt. Thornton 1995).

> Mikael: Jo men han bor ungefär i metron, för han slipper vart som helst med metron i Helsingfors.
> Tim: Och [...] med tåg. Och sedan stannar man på ungefär varje hållplats; finns [det] någonstans var man kan skeitta? Och sedan metro. Och samma sak [igen]. [...] i stan finns det ju helt jättemycket ställen.[8]
> (Helsinki, ruotsinkielinen koulu)

8 Helsinkiläispojat kertovat, miten skeittaaja liikkuu laajasti ympäri kaupunkia, ja miten hän lähes ‘asuu’ metrossa, koska jokaisella asemalla on skeittausmahdollisuuksia.

Nuoret liikkuivat erilaisissa kaupunkitiloissa julkisten kulkuvälineiden lisäksi myös kävellen, pyörällä, autokyydillä tai mopolla. Pääkaupunkiseudulla nuoret hyödynsivät kattavaa ja tiheää julkista liikennettä. Rakenteellisesti hajanaisemmilla paikkakunnilla pyörät, mopot ja autokyydit saivat suuremman merkityksen liikkumisen mahdollistajina. Monet pienempien kaupunkien nuorista olivat innostuneita mopoista, koska ne vapauttivat liikkumista ja erilaisten tilojen haltuunottoa. Mopoihin liittyvä tietotaito ja kaupunkialueen tuntemus voidaan myös nähdä erityisenä alakulttuurisena kaupunkipääomanaan (vrt. Thornton 1995), jota vahvistettiin omassa ryhmässä, mopoilijoiden kesken (vrt. Aaltonen 2010) ja joskus myös aikuisia ärsyttäen (vrt. Sibley 1995). Mopot toivat pikkukaupungin nuorten tilankäyttöön vapautta liikkua itsenäisesti.

> Haastattelija: Är det många som har scooter här eller moped?
> Ulla: Jo, nog är det ganska många.
> Elin: Nog är det ju [ett] ganska behändigt sätt att röra sig utan att vara beroende av kollektivtrafik och föräldrar.
> (Rannikkokaupunki, ruotsinkielinen koulu)

Myös ruoka ja siihen liittyvät palvelut houkuttelivat nuoria laajentamaan elämänpiiriään (ks. myös Pyyry 2015). Alla olevassa esimerkissä siteeratut pojat toivat esiin, kuinka he käyttivät kaupunkitilaa omiin tarkoituksiinsa matkustamalla kauemmas omalta asuinalueeltaan edullisen ja herkullisen ruuan vuoksi.

> Haastattelija: Siin on [tavaratalo]. Onks siinä, mä oletan että sä et käy siellä ostelemassa huonekaluja?
> Anton: Ei vaa siel on hyvä ruoka.
> Haastattelija: Mitä siel on?
> Anton: Hyvät mummon lihapullat.
> (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Nuorten sosiaaliset elämänpiirit ja harrastukset vaihtelivat, joten heidän suhteensa kaupunkitilaan muodostui erilaiseksi, jopa eriytyneeksi. Joillakin nuorilla oli mahdollisuus monipuoliseen ja päämäärätietoiseen harrastamiseen, mikä liittyi heidän perheidensä edustamaan kasvatuskulttuuriin

ja taloudellisiin resursseihin (ks. myös Berg 2012) sekä paikkakunnan harrastustarjontaan. Yhdet oppivat tuntemaan uskonnollisen yhteisönsä toimintaa, toiset tiesivät lähialueen luistinradoista ja jalkapallokentistä ja kolmannet vuorostaan ilmaisista tai edullisista sisäliikuntamahdollisuuksista. Kauempaa kouluun matkustavat nuoret liikkuivat usein kaupunkitilassa muita nuoria enemmän, mikä kartutti heidän tietoaan kaupungista ja reiteistä. Joillekin taas liike sinänsä oli tärkeää, lähes elämäntapa. Joka tapauksessa itsenäinen liikkuminen ja toiminta kaupunkitilassa kartuttivat nuorten tietämystä ja taitoa käyttää kaupunkia omien intressiensä mukaisesti lisäten heidän kuulumisen tunnettaan ja kiinnittymistään kaupunkiin (Skelton 2013, 470).

KONTROLLOITU JA HÄIRITSEVÄ KAUPUNKI

Kaupunki voi tarjota mukavia ja kontrollivapaita tiloja nuorille, mutta se on myös erilaisten neuvottelujen areena, valtageometrinen tila, jossa erilaiset ryhmät kohtaavat ja tunnistavat toisensa (Massey 1994). Nuorilla ja aikuisilla on usein erilaisia näkemyksiä toiminnan ehdoista ja tavoista (ks. Skelton & Gough 2013; Tani 2011; 2015; Kato 2009; Tolonen 2017), ja kaupunkitilassa tämä johtaa herkästi jännitteisiin. Tällöin saatetaan käydä eräänlaista 'kenttäkamppailua' (vrt. Bourdieu 1984).

Myös tutkimukseemme osallistuneiden nuorten tarinoissa aikuiset pyrkivät rajoittamaan ja ohjailemaan nuorten tilankäyttöä, ja nuoret joutuivat ajoittain puolustamaan kuulumistaan kaupunkitilaan ja omaa tapaansa toimia siellä. He kertoivat etsivänsä mukavia ja rentoja tiloja, joissa aikuiskontrolli on vähäistä, mutta joissa silti on turvallista. Ostoskeskukset ja nuorisotalot olivat tästä syystä nuorille erityisiä paikkoja, joissa hengailu merkityksellisti kaupunkitilaa muovaten siitä toisinaan tiukempaa ja toisinaan väljempää (Franck & Stevens 2007; Tani 2015). Joskus hengailusta saattoi tulla kiistaa vartijoiden kanssa (ks. myös Tani 2011; Saarikkomäki 2017), toisinaan nuoret itsekin kontrolloivat toistensa toimintaa (ks. Tolonen 2017). He loivat "meidän ja muiden" välille esimerkiksi ikään, etnisyyteen, sukupuoleen tai päihteisiin perustuvia erotteluja:

> Amin: [Kertoo, miksi ei viihdy tietyssä ostoskeskuksessa] Se porukka, mikä siel on. Kaikki nää jotka polttaa röökii, nää kolmetoistvuotiaat vallotti tän stadin ja [kauppakeskuksen].
> (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Yllä siteerattu nuori määritteli 'oikeanlaista' kaupunkitilan käyttöä toteamalla, että nuorempiin ikäryhmiin kuuluvat käyttivät tilaa väärin polttamalla tupakkaa ja valloittamalla oleskelutilaa. Kaikki nuoret eivät hyväksyneet päämäärätöntä oleilua julkisissa tiloissa, kuten asemilla, vaan saattoivat moralisoida toisten toimintaa (vrt. Tolonen 2017). Näin he erottautuivat 'vääränlaisista' hengailijoista ja kävivät vain päämäärätietoisesti asioilla ja ostoksilla, kuten 'tiukassa tilassa' kuuluukin (Franck & Stevens 2007; Tani 2011).

Syrjäiset parkkipaikat, puistot ja muut luontoalueet olivat tärkeitä tutkimuksemme pienemmissä kaupungeissa eläville nuorille, mutta myös pääkaupunkiseudulla asuvat nuoret käyttivät niitä aktiivisesti. Joskus tällaiset katvealueet mahdollistivat kiellettyä toimintaa, kuten päihteiden käyttöä aikuiskontrollin ulottumattomissa (ks. myös Robinson 2009). Nuoret myös etsivät omaa rauhaa kaupunkiluonnon tarjoamilta katvealueilta, kuten puistoista ja rannoilta. Seuraavassa aineistoesimerkissä monilapsisen perheen nuoren kaupunkipääomaan kuului tieto rauhoittumispaikasta ilman aikuisia, kontrollia tai salaisuuksia. Kokemus suhteessa omaksi tehtyyn paikkaan määrittyi luonnonrauhan ja estetiikan kautta:

> Nacima: Siel on yks paikka vähän niinku se mis oli, mut se on ihan rauhallinen paikka. Siel ei käy kukaa ja sit se on sillee meiän kodin takana. Sit siin on hieno näkymä. Siel voi istuu ja mietiskellä kesällä... kukaa ei eniten käy siellä. …. Joo sit siin on pikku.. joki siellä. Sit se on tosi hieno, ku kesäl siel on kaikki sorsat ja kaikki pikkuset siellä. Sit kaikki kukat kasvaa siel ihan vihreesti ja kaikkee. Se on hieno paikka. [...] joskus ku mä oon, ku mä haluun olla yksin mä lähen sinne yksin. Ja sitte joskus mä lähen mun pikkusiskon kaa tai mun pikkuveljen kanssa.
> (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Vaikka nuoret kokivat oman asuinalueensa yleensä turvalliseksi, kaupunkitila saattoi toisinaan näyttäytyä myös uhkaavana ja pelottavana (Cahill 2000; Koskela 2009). Nuoret kertoivatkin informatiivisia ja varoittavia tarinoita kaupunkitiloissa tapahtuneista tilanteista ja niistä selviytymisestä (ks. myös Skelton 2013, 477). Usein levottomuutta herättivät päihtyneet

aikuiset miehet, ja nämä tarinat olivat monesti sukupuolittuneita (Koskela 1999). Näiden strategisten tarinoiden (Plummer 1995; Hyvärinen 2014) avulla nuoret myös välittivät toisilleen tärkeää kaupunkipääomaa.

> Sumaya: Kyl mua välillä niinku illalla pelottaa mennä kauppaan, että ku mä nään ihmisii ja ne näyttää pelottavilta ja tällai. Eilen ku me mentiin kattoo leffaa niin sitten me vaan oltiin [kavereiden] kaa, sitten me vaan oltii siin seisomas sit yhtäkkii yks mies vaan tulee tota niin mun takaa ja sitten vaan kysyy kavereilta jotain, … sitten yks kaveri vaan, no nyt sä voit lähtee kävelee. Sitten myöhemmin me ollaan siel niin sitten sitä miestä pitää oliks se vartijat, sit ne vie sen jonnekin. [...] must tuntuu et se oli humalassa, niin esim tommoset, kyl mua semmoset pelottaa. (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Nuoret kertoivat myös seksuaaliseen häirintään liittyviä tarinoita (ks. myös Aaltonen 2006; Tolonen 2017). Seuraavassa aineistoesimerkissämme tyttö kertoo käynnistään ennestään tuntemattomassa kaupunginosassa, jossa hän oli joutunut vanhempien miesten epämiellyttävän huomion kohteeksi:

> Inga: Nå [stadsdel] skulle jag inte fara till om det är mörkt och gå ensam där. För att jag har varit en gång, där på kvällen och det var helt konstigt. […] Alltså alla bara var jättekonstiga där. Och det var, jag var typ 12 [år] då. Och sedan så vad det några vuxna gubbar, som typ visade att vi skulle komma in i deras bil. ... Och sedan [--] så var det typ någon helt sådan som vi inte kände, som började ropa åt oss. Och typ säga något [--] det var sådär otrevliga saker. Och sedan var det just såhär gamla gubbar, som vissla åt oss, som jag tyckte var jätteäckligt. (Rannikkokaupunki, ruotsinkielinen koulu)

Kuvauksessa tytön vapaa liikkuminen kaupungissa oli kokenut takaiskun, ja samalla hän oli kerryttänyt tietoa vältettävistä tiloista. Maahanmuuttajataustaiset tytöt puolestaan kertoivat kohdanneensa rodullistamiseen perustuvaa huutelua (ks. Rastas 2007), joka paheni kansallisina juhlapäivinä, mikä käy ilmi seuraavasta aineistoesimerkistämme:

> Vera: Tota mä oon ulkomaalainen ja sillon, ku suomalaiset juhlii jotain, niin yleensä jotku känniläiset aika paljon juo. Ja ne ostaa paljon kaljaa tuolla ostarilla. Niin yritän aina silloin vältellä sitä paikkaa. Koska ei voi koskaan tietää. Ne aina vaan huutelee jotain, että tulitte tänne meiän maahan ja teette tätä ja tätä. Niin, äiti aina varottaa, että ei mennä ostarille, ku on jotain juhlaa tai semmosta. (Oulu, lähiökoulu)

Perheen sisälläkin saatettiin näin jakaa sukupuolittunutta ja rodullistamiseen perustuvaa tietoa vältettävistä paikoista ja ajoista. Nuoret kertoivat monia tarinoita uhkaavista tilanteista tietyissä kaupunginosissa. Kertomuksissa päihtyneet, mahdollisesti aggressiiviset aikuiset miehet rajasivat – tahallisesti tai tahattomasti – nuorten tilankäyttöä ja kuulumisen tunnetta, mikä viittasi konkreettiseen kamppailuun tietyn tilan hallinnasta (ks. myös Koskela 1999). Erityisesti tytöt olivat kokeneet tällaisia tilanteita, ja he kertoivat rajoittavansa liikkumistaan tietyissä kaupunkitiloissa tai myöhään illalla tästä syystä.

Myös pojat jakoivat epämiellyttäviä kokemuksia esimerkiksi häätämisistä tai ryöstön kohteiksi joutumisista. He korostivat, että on tärkeää tietää, missä voi liikkua, milloin ja kenen kanssa – eikä ainakaan yksin (ks. Skelton 2013). Tämänkaltaiset informatiiviset ja varoittavat tarinat tuovat esiin nuorten ryhmissä jaettua kaupunkipääomaa (ks. Morrow 1999). Tietyt alueet, joilla oli nuorten mukaan yleisemminkin huono maine, koettiin ikäviksi tiloiksi. Nuorten tarinoissa jaettiin näin alakulttuurista, tiettyyn ryhmään ja alueeseen kiinnittyvää kaupunkipääomaa (vrt. Thornton 1995; Cahill 2000), joka perustui yhtäältä kokemuksiin ja toisaalta kertomuksiin, mielikuviin ja pelon ilmapiiriin (Koskela 2009). Nuoret positioivat itseään eri tarinoissa eri tavoin: varoittavissa tarinoissa yleensä joko sankareiksi, pakenijoiksi tai välttelijöiksi. Toisaalta huonomaineisissakin kaupunginosissa saattoi liikkua turvallisesti, jos tunsi paikallisia nuoria eli jos oli paikallista alakulttuurista sosiaalista kaupunkipääomaa (ks. Tolonen 2007), kuten oli alla siteeratun Miikan tapauksessa:

> Haastattelija: Nii jotkut sanoo, että [tietyssä kaupunginosassa], ni vähän täytyy niinku varoo?
> Sebastian: Joo no sielläki ku on porukan kaa, ni ei tartte.
> Haastattelija: Nii. Onks mitään sellast (aluetta) mis teitä niinku vähän niinku arveluttais liikkuu tääl lähialueella?
> Miikka: No ei porukan kaa missää, mut yksin joo.
> Sebastian: Yksin joka paikas.
> Haastattelija: Yksin joka paikas oikeesti?
> Sebastian: No siis illal. Tai sillee yöllä. [...] Mut on rullattu [ryöstetty] kaks kertaa. Kerran asemalla ja kerran [kaupunginosassa].
> Miikka: No siis sillee ulkopuolisille illal [kaupunginosassa] ni kannattais ollu kyl

> porukal ei ikin yksin sillee. Mul ei oo paljoo sillee vaaraa, koska yli puolet niist tyypeist, jotka siel yleensä nykyää asemalla on, ni ne on mun vanhoi luokkalaisii. (Helsinki, suomenkielinen koulu)

Kontrollin ja häirinnän kohteiksi joutuminen kaupunkitilassa oli tuttua monille nuorille, ja he olivat kokeneet uhkaa, rajoittamista ja ulkopuolisuuden tunnetta niin muiden nuorten kuin aikuistenkin taholta (ks. myös Honkatukia & Svynarenko 2019). Kontrolli esti toisinaan nuorten vapaata liikkumista kaupunkitilassa tehden väljästä tilasta erityisen tiukkaa (Franck & Stevens 2007; Tani 2015). Kontrolli ja häirintä myös lisäsivät helposti konkreettisesti eriarvoisuutta nuorten keskuudessa, sillä ne kohdistuivat usein erityisesti maahanmuuttajataustaisiin nuoriin (ks. Rastas 2007). Rodullistamisen lisäksi häirintä oli usein sukupuolittunutta ja rajoitti erityisesti tyttöjen liikkumista (ks. Koskela 1999; 2009). Nuoret eivät kuitenkaan avoimesti kritisoineet tai kyseenalaistaneet aikuisten kontrollia ja häirintää vaan pyrkivät pikemminkin välttelemään sitä.

KAUPUNKIPÄÄOMA NUORTEN KAUPUNKISUHDETTA KUVAAVANA KÄSITTEENÄ

Kuten aluksi totesimme, nuorten suhteita julkiseen kaupunkitilaan on kuvattu useiden käsitteiden kautta, muiden muassa katulukutaidon avulla (Cahill 2009), ruumiillisten esitysten kautta (Kato 2009) ja hengailun maantieteenä (Tani 2011) sekä tarkastelemalla kaupunkitilan käyttöä identiteetin etsinnän paikkana (Skelton 2013). Olemmekin olleet inspiroituneita sosiologisen nuorisotutkimuksen (ks. Shildrick 2006; Robinson 2009) lisäksi näistä humanistisen maantieteen tavoista käsitteellistää nuorten ja kaupunkitilan suhdetta (ks. myös Massey 1994; 2005), vaikka itse valitsimme sosiologisemman kaupunkipääoman käsitteen kuvaamaan nuorten suhdetta kaupunkiin (vrt. Thornton 1995; Skeggs 1997; Fangen 1999; Wierenga 2008; Tolonen 2007).

Kaupunkipääoman käsite (vrt. Bourdieu 1997/1986), johon yhdistimme sosiaalisten elämänpiirien ja materiaalisten suhteiden (ks. Paju 2013) analyysia, tarjosi meille mahdollisuuden tarkastella nuorten

toimintaa kaupunkitilassa moniulotteisesti. Sen avulla halusimme nostaa esiin nuorten moninaisia tietoja ja taitoja kaupunkielämästä sekä heidän suhteestaan muihin toimijoihin ja itse kaupunkitilaan. Lisäksi kaupunkipääoman käsitteen avulla pystyimme analysoimaan erilaisista taustoista tulevien nuorten vaihtelevia resursseja ja eriarvoistavia tekijöitä (ks. Wierenga 2008). Kaupunkipääoma voisi nähdäksemme toimia myös muissa tutkimuskonteksteissa sosiaalisten ryhmien välisten erojen tarkastelun välineenä.

Tarkastellessamme kaupunkipääoman käsitteen avulla nuorten moninaisia suhteita kaupunkitilaan viittasimme nuorten kerryttämiin ja luomiin tietoihin ja taitoihin, jotka liittyvät kaupunkitilan käyttämiseen 'omana kotina', toisin sanoen oman toiminnan kenttänä. Tämä pääoma muodostui nuorten arkisen toiminnan ja liikkeen puitteissa kartuttamista tiedoista ja toimintamahdollisuuksista ja välittyi kerrottujen tarinoiden välityksellä. He jakoivat tarinoiden avulla kokemuksia, keksivät yhdessä ratkaisuja, varoittivat toisiaan vältettävistä tiloista ja selviytymiskeinoista ja pyrkivät siten ottamaan haltuun kaupunkia omana tilanaan. (Ks. myös Cahill 2000; Honkatukia & Svynarenko 2019.) Liitimme kaupunkipääoman kartuttamiseen myös nuorten sosiaaliset elämänpiirit ja materiaaliset mahdollisuudet. Sosiaalisten elämänpiirien sekä kulttuuristen tietojen ja taitojen lisäksi nuorilla oli käytössään vaihtelevia taloudellisia resursseja, joiden turvin he tekivät valintoja ja löysivät toimintamahdollisuuksia, kuten harrastuksia.

Pääoma analyyttisena käsitteenä toi esiin myös nuorten keskinäisen eriarvoisuuden, ja sen myötä heidän keskinäiset eronsa suhteessa kaupunkitilan käyttöön näyttäytyivät aineistossamme suurina. Etnisyys, äidinkieli, sukupuoli, perheen sosioekonominen asema ja muut sosiaaliset taustatekijät heijastuivat siihen, millaisena kaupunki nuorille näyttäytyi ja millaista kaupunkipääomaa heille muodostui. Havaitsimme tiettyjen ryhmien tarvitsevan enemmän tietoa kaupunkinsa tarjoamista harrastusmahdollisuuksista sekä tukea niiden äärelle pääsemiseen. Tällaisia ryhmiä edustivat varsinkin sellaiset maahanmuuttajataustaiset nuoret, joiden perheillä oli niukat taloudelliset ja sosiaaliset resurssit sekä usein lisäksi rajalliset tiedot paikkakunnan tarjoamista palveluista ja tapahtumista. Nuorten positiivisen kaupunkipääoman syntymistä voisi usein edesauttaa melko pienillä tukitoimilla, kuten jakamalla tietoa nuorten harrastusmahdollisuuksista

nuorisoalan ammattilaisten kautta ja tukemalla taloudellisesti nuorten liikkuvuutta esimerkiksi matkalipuilla (ks. esim. Ahtee 2017).

Osa nuorista joutuikin taloudellisten resurssien vähyyden vuoksi rajoittamaan liikkumistaan kaupunkitilassa, mikä johti myös siihen, että heidän oli vaikeampi kerryttää monipuolista kaupunkipääomaa (ks. myös Wierenga 2008). Huomionarvoista oli silti myös, että raha tai sen puute ei ollut ainoa pääomaa määrittävä tekijä. Rahan lisäksi nuoret tarvitsivat myös sosiaalisia verkostoja: monet heistä olivat haluttomia liikkumaan kaupungissa yksin. Niin ikään he tarvitsivat kulttuurista pääomaa eli tietoa siitä, mitä vaihtoehtoja oli tarjolla ja miten niihin pääsi: miten löytää omia tiloja kaupungissa. Nuorten elämässä kaupunkipääoma koostuikin parhaimmillaan tasapainoisesta yhdistelmästä kulttuurista, materiaalista ja sosiaalista pääomaa.

Erilaiset kaupungit ja asuinalueet tarjosivat vaihtelevia tiloja ja toimintamahdollisuuksia nuorille, ja ne merkityksellistyivät tutkimukseemme osallistuneiden nuorten puheessa eri tavoin. Tarinoiden avulla nuoret jakoivat keskenään tietoa siitä, mitä kaupungissa tai asuinalueella tapahtuu, missä ja keiden kanssa kannattaa liikkua ja miten kannattaa toimia eri tilanteissa. Samalla he muodostivat arvottuneita käsityksiä suotavasta tai ei-toivotusta toiminnasta.

Monelle pääkaupunkiseudun nuorelle oli luontevaa viettää aikaansa sukkuloiden ympäri kaupunkia harrastuspaikoissa ja tavaten toisia nuoria kauppakeskuksissa tai risteysasemilla. Nuorten kaupunkipääoman muotoutumista edesauttoivat erilaiset avoimet ja väljät kaupunkitilat, joissa monenlainen toiminta oli mahdollista (vrt. Franck & Stevens 2007; Tani 2015). Osa haastattelemistamme kaupunkialueiden nuorista pysytteli kuitenkin pääosin lähialueellaan, mihin vaikuttivat monet seikat: vahva paikallisidentiteetti, rahan puute, vähäiset tiedot kaupungin tarjonnasta, sosiaalisten suhteiden ohuus ja vaarojen välttely (ks. myös Shildrick 2006; Robinson 2009). Pienemmissä kaupungeissa ja eristyneemmillä asuinalueilla, joilla nuorille oli tarjolla vain vähän vapaa-ajanviettopaikkoja ja julkisia liikenneyhteyksiä (ks. myös Armila ym. 2016; Armila 2018b), he etsiytyivät kotien lisäksi erilaisille katvealueille kuten parkkipaikoille tai urheilukentille.

Nuorten suhde kaupunkitilaan oli virittynyt erilaisten neuvotteluiden kautta. Nuoret joutuvat usein huomioimaan, että aikuiset pyrkivät

kontrolloimaan heitä iän, sukupuolen tai rodullistamisen perusteella. Analyysissamme nousi esiin nuorten kokema sukupuoleen, kieleen ja/tai rodullistamiseen liittyvä häirintä (ks. myös Aaltonen 2006; Rastas 2007). Analyysimme toi esiin myös toisten nuorten taholta tulleen kontrollin ja väkivallan. Nuoren kaupunkipääomaan kuului olennaisena tieto siitä, missä voi liikkua, mihin aikaan ja kenen kanssa. Kaupunkipääoman erittely toi esiin yhtäältä nuorten luovuuden suhteessa kaupunkitilaan ja sen, että he itse tuottivat muun muassa tarinoiden avulla pääomaa eivätkä vain 'vastaanottaneet' sitä (ks. Morrow 1999).

Nuorten hallussa olevan pääoman muodot vaihtelivat. Alakulttuurinen kaupunkipääoma (vrt. Thornton 1995) kiinnittyi tiettyyn ryhmään tai kaupunginosaan, mutta monilla nuorilla oli myös yleisempää tietoa kaupungista ja sen toiminnasta, joka oli käyttökelpoista kaupunkipääomaa laajalla alueella. Nuorten kyky hyödyntää kaupunkia oli keskeistä: sen avulla he löysivät itselleen mahdollisimman miellyttävät kaupunkitilat, kuulumisen tavat ja arkiset reitit. Nuorten yleiset tiedot kaupungista tuottivatkin kaupunkikansalaisuutta, joka ilmeni toimijuutena ja tunteena kuulumisesta kaupunkiin (Gordon 2007).

Artikkeli on julkaistu aiemmin Nuorisotutkimus-lehdessä 3/2018.